

JAARBOEK
VOOR
MUNT- EN
PENNINGKUNDE

83
1996

KONINKLIJK NEDERLANDS GENOOTSCHAP
VOOR MUNT- EN PENNINGKUNDE
AMSTERDAM

commissie van redactie

E.J.A. van Beek, Sint-Michielsgestel
J.J. Grolle, De Nederlandsche Bank
dr W. Op den Velde, Amsterdam
drs A. Pol, Rijksmuseum Het Koninklijk Penningkabinet
D. Purmer RA, Ruurlo

redactieadres

Rijksmuseum Het Koninklijk Penningkabinet
Postbus 11028, 2301 EA Leiden
tel 071-5160999, fax 071-5128678
e-mail museum@penningkabinet.nl

ISSN 0920-380X

uitgave

© 1999 Koninklijk Nederlands Genootschap voor Munt- en Penningkunde,
Amsterdam

illustratieverantwoording

Tenzij anders vermeld, zijn de foto's beschikbaar gesteld door
Rijksmuseum Het Koninklijk Penningkabinet

druk

Orientaliste, Leuven

SUPPLEMENT OP DE BIBLIOGRAFIE VAN PROF. DR H. ENNO VAN GELDER

*Albert A. J. Scheffers**

inleiding

In het *Jaarboek voor Munt- en Penningkunde* 67 (1980) is ter gelegenheid van de 65ste verjaardag van prof. dr Hendrik Enno van Gelder de bibliografie van zijn numismatische arbeid gepubliceerd. Deze toen al imposante lijst van negen monografieën, 302 artikelen en 77 recensies was grotendeels gebaseerd op een door de auteur zelf samengesteld kaartsysteem. Door 18 jaar intensief werk na 1980 is deze bibliografie nu sterk verouderd en incompleet geworden. Het hier gepresenteerde supplement op de bibliografie uit 1980 is wederom grotendeels gebaseerd op een door de auteur zelf opgezette serie systematisch geordende gegevens.

In totaal heeft dr Van Gelder tien monografieën, 398 artikelen en 84 recensies gepubliceerd. Drie van zijn artikelen zijn nog in het bezit van redacties van tijdschriften of bundels om gepubliceerd te worden. Deze laatste zijn echter wel opgenomen in dit supplement.

Het oeuvre van Van Gelder beslaat werkelijk het gehele klassieke vakgebied van de numismatiek. Hij was zonder twijfel een autoriteit op het gebied van de geschiedenis van zowel de munten als de penningen!

Zijn boeken en artikelen leverden steeds nieuwe feiten en inzichten in tot dan toe bekend geachte materie op. Zijn beschrijvingen van muntvondsten sloot hij vaak af met conclusies die niemand ooit eerder had kunnen of durven trekken.

Met deze bibliografie doen wij eigenlijk niet voldoende recht aan Van Gelder als numismaat binnen de gehele wetenschappelijke wereld. Een citaten-index zou veel meer inzicht geven in het grote belang van zijn werk. Het opstellen van zo'n index is echter momenteel ondoenlijk, mede omdat de uiterst bescheiden Van Gelder zelf nimmer heeft bijgehouden wie wat heeft gedaan met zijn wetenschappelijke arbeid.

* De samensteller van deze bibliografie dankt de heer P.J. Brands, bibliothecaris van Rijksmuseum Het Koninklijk Penningkabinet (KPK) te Leiden, voor zijn spontane medewerking op een moment dat de tijd voor een bezoek aan Leiden om nog enkele details na te kijken ontbrak.

Het overzicht van zijn wetenschappelijke arbeid is pas echt compleet te noemen als zijn bibliografie ook nog zou worden aangevuld met een overzicht van werk van derden dat alleen tot stand is kunnen komen onder zijn begeleiding en op basis van zijn adviezen. Voor enig inzicht in deze laatste categorie boeken en artikelen dient men de dankwoorden van de vele honderden numismatische publicaties van de afgelopen 50 jaar maar door te lezen.

In ieder geval kan hier gesteld worden dat Van Gelder zijn kennis en werkkraft ruimhartig beschikbaar heeft gesteld aan ieder die in de periode vanaf zijn aanstelling als wetenschappelijk assistent bij het Koninklijk Penningkabinet in 1944 tot enkele dagen voor zijn overlijden zich heeft aangediend. Hij heeft nooit onderscheid gemaakt tussen een veel of weinig belovend potentieel auteur uit zijn vakgebied de numismatiek of van ver daarbuiten. Vakgenoten, geïnteresseerden en toekomstig geïnteresseerden mogen blij zijn dat de redacteur van de *Encyclopedie van munten en bankbiljetten* nog in staat is geweest de beschrijvingen van de laatste trefwoorden met Van Gelder door te nemen. Als meest all-round, maar zeker ook meest actief lid van de Raad van advies van deze *Encyclopedie* heeft hij de beschrijving van elk trefwoord 'gewogen' en waar nodig samen met de redacteur of de auteur verbeterd.

Aangezien het maken van een korte en bondige beschrijving van een trefwoord dezelfde — soms meer — arbeid vergt als het schrijven van een kort artikel, zijn in deze bibliografie de trefwoorden uit deze *Encyclopedie* opgenomen die door dr Van Gelder als auteur zijn ondertekend. Dat hiermee geen volledig recht wordt gedaan aan zijn inspanningen voor deze nog steeds doorlopende publicatie is een feit. Ervan uitgaande dat hij zichzelf juist graag in de dienende rol actief zag, maakt het toelaatbaar zijn werk voor die vele honderden andere trefwoordbeschrijvingen hier niet nader te vermelden.

Dr Van Gelder heeft zijn wetenschappelijk oeuvre afgesloten met een tweetal artikelen, gepubliceerd in het tweemaandelijks tijdschrift voor numismatiek en penningkunst *De Beeldenaar*.

In *Behandeling van muntvondsten* omschrijft hij hoe zijn opvolgers zijn omgegaan met de registratie van muntvondsten¹.

In zijn echt allerlaatste werk, de recensie van het werk van C.M. Haertle *Karolingische Münzfunde aus dem 9. Jahrhundert* (Köln/Weimar/Wien 1997) geeft hij op uiterst heldere wijze weer hoe een beschrijvende studie van gepubliceerde en ongepubliceerde muntvondstgegevens in elkaar gezet behoort te worden².

1 *De Beeldenaar* 22 (1998) 69-74.

2 *De Beeldenaar* 23 (1999) 88-91.

Dit supplement op de bibliografie wordt afgesloten met een lijst van artikelen over de persoon dr. H. Enno van Gelder³. Wat betreft de Nederlandse tijdschriften is getracht de lijst zo compleet mogelijk te maken. Voor bijdragen in buitenlandse tijdschriften is dat — vooral ten aanzien van publicaties betreffende de vele prijzen die hem zijn verleend — minder gelukt. Ditzelfde geldt voor de gepubliceerde algemene berichten van het overlijden.

Het grote aantal publicaties van deze enige hoogleraar in de numismatiek in de twintigste eeuw zal altijd een inspiratie blijven voor een ieder die actief is in dit vakgebied. Hopelijk maakt deze inspiratie het mogelijk het aantal hoogleraren in het door Van Gelder zo geliefde vakgebied de numismatiek in de volgende eeuw tenminste te verdubbelen.

In dit supplement is de indeling naar onderwerp gelijk gehouden aan die in de bibliografie in het *Jaarboek voor Munt- en Penningkunde* 67 (1980). Deze beide opgaven geven samen het overzicht van het werk van de historicus en bovenal numismaat dr Hendrik Enno van Gelder (1916-1998).

1 aanvullingen en correcties op de bibliografie uit 1980

algemeen (inclusief werken van niet-numismatische aard)

Grotius' aan Frederik Hendrik opgedragen ode.
Grotiana 10 (1942-1947) 45-48.

Lijst der uitgegeven en onuitgegeven brieven van en aan Hugo Grotius 1626-1645.
Z.p., z.j. (1947).

munten algemeen

Nederlande.

A Survey of Numismatic research 1966-1971, 2. eds. L. Nemeskal/E. Clain-Stefanelli (New York 1973) moet zijn 63-72 en 182-187.

[Een onbekende gouden dukaat van Friesland.]
Moet zijn: *De Geuzenpenning* 7 (1957) 21.

3 De samensteller dankt drs A. Pol, conservator bij het KPK en redacteur van dit Jaarboek, voor het idee dit supplement op de bibliografie aan te vullen met een lijst van publicaties over dr Van Gelder.

2 supplement op de bibliografie uit 1980

algemeen

Het Penningkabinet van Teylers Museum (résumé van de voordracht gehouden op de jaarvergadering van de Stichting Vrienden van Teylers Museum op 16 juni 1984).

Teylers Museum Magazijn 2.3 (zomer 1984) 11.

Enschedé en Roest als tweede stichters van Teylers Penningkabinet.

Teylers Museum Magazijn 3.3 (zomer 1985) 4-6.

Tevens gepubliceerd in *De Beeldenaar* 10 (1986) 259-261.

Heropening van het Penningkabinet [van Teylers Museum].

Teylers Museum Magazijn 4.2 (lente 1986) 1-2.

Het Museum van 's Rijks Munt.

Nog ongepubliceerde bijdrage voor 's Rijks Munt 1806-1994 eindred. A.A.J. Scheffers.

Drs. G. van der Meer 65 jaar.

De Beeldenaar 13 (1989) 144-145.

Drs. A.T. Puister 1926-1987.

De Beeldenaar 11 (1987) 188.

Roest, Theodorus Marinus.

*Encyclopedie van munten en bankbiljetten*⁴ red. E.J.A. van Beek (Alphen a/d Rijn / Houten 1986-).

Jacques Schulman 1906-1991.

De Beeldenaar 15 (1991) 366-367.

Een honderdjarige [Jhr. ir. A.C. von Weiler].

De Beeldenaar 16 (1992) 167.

munten algemeen

Munten.

Encyclopedie van Zeeland eindred. A. Teunis (Middelburg 1982) 352-356.

Gedrukte muntplakaten in de Nederlanden.

Jaarboek voor Munt- en Penningkunde 77 (1990) 26-90.

4 In het vervolg af te korten met *Encyclopedie*.

Gedrukte muntplakaten. Catalogus van gedrukte muntplakaten vóór 1815 in de collectie van het Koninklijk Penningkabinet te Leiden en Het Nederlands Muntmuseum te Utrecht (Leiden 1995).

Barbaarse imitatie.
Encyclopedie.

Beiroet-vervalsing.
Encyclopedie.

Biljoen.
Encyclopedie.

Biquetteren.
Encyclopedie.

Buspenning.
Encyclopedie.

Muntrecht.
Encyclopedie.

Munttechniek [i.s.m. J. Koning].
Encyclopedie.

Muntteken.
Encyclopedie.

De Noord- en Zuid-Nederlandse muntmeesters [i.s.m. H.J. van der Wiel e.a.].
Encyclopedie; bijlagen, aflevering 24 (Houten 1997).

Rekenmunt.
Encyclopedie.

Socius.
Encyclopedie.

middeleeuwen vóór 1300

De Hollandse munt in de 13e eeuw.
Handel en wandel in de dertiende eeuw red. E.H.P. Cordfunke e.a.
(Muiderberg 1986) 49-57.

De Winsumer munt.
Winsum. Gedenkboek 1982 red. W.J. Formsma (Groningen 1982) 1-2.

Bracteaat.
Encyclopedie.

Christiana religio.
Encyclopedie.

Dukaat.
Encyclopedie.

Feodale munten.
Encyclopedie.

Groot.
Encyclopedie.

Groot Tournoois.
Encyclopedie.

Gros tournois.
Encyclopedie.

Kopken.
Encyclopedie.

1300-1433

Laat-middeleeuwse munten van Groningen.
Jaarboek voor Munt- en Penningkunde 69 (1982) 21-46.

De Munt te Roermond.
De Beeldenaar 8 (1984) 150-154.

Nieuwe guldens, Arnhemse gulden, Rijnse guldens enzovoort.
De Nederlanden in de late Middeleeuwen red. D.E.H. de Boer en J.W. Marsilje (Utrecht 1987) 354-362. [Aula nr 145]

De reiskas van graaf Willem IV.
(Leiden 1990).

[Lichtgewijzigde en ruim geïllustreerde herdruk van het artikel uit 1975 en verschenen ter gelegenheid van de expositie 'Naar Jeruzalem. De dure reis van een middelceuwse graaf' in het Koninklijk Penningkabinet te Leiden in 1991. In 1994 ook in vertaling verschenen in het Pools onder de titel *Do ziemi swietej I prus: kasa podróżna hrabiego Wilhelma IV.*]

Botdrager.
Encyclopedie.

Brabantse.
Encyclopedie.

Comansgeld.
Encyclopedie.

Ecu d'or.
Encyclopedie.

Geheime punt.
Encyclopedie.

Vlieguyt.
Encyclopedie.

Wihot.
Encyclopedie.

Wit.
Encyclopedie.

1433-1576

Eine Feldmünze des Prinzen von Oranien?
Lagom. Festschrift für Peter Berghaus zum 60. Geburtstag am 20. November 1979 eds. Th. Fisher en P. Ilisch (Münster 1981) 281-285.

Nederlandse munttarieven 1474-1499.
Jaarboek voor Munt- en Penningkunde 82 (1995) 31-76.

Muntnamen in de Nederlanden, 15e -17e eeuw.
Jaarboek voor Munt- en Penningkunde 78 (1991) 5-100.

Een raadselachtige bekendmaking uit 1556.
De Beeldenaar 21 (1997) 503-508.

Een ongewone Gelderse munt.
Teylers Museum Magazijn 1.1 (herfst 1983) 12-13.

Changes in Fineness in the Silver Coinage of the Low Countries during the Fifteenth Century
Spink's Numismatic Circular 98 (1990) 315-316.

Aidant.
Encyclopedie.

Albus.
Encyclopedie.

Blank.

Encyclopedie.

Braamse.

Encyclopedie.

Brabantse stuiver.

Encyclopedie.

Brûlé.

Encyclopedie.

Butken.

Encyclopedie.

Buysken.

Encyclopedie.

Carlino.

Encyclopedie.

Castiliaan.

Encyclopedie.

Daalder.

Encyclopedie.

Excellente.

Encyclopedie.

Florijn.

Encyclopedie.

Goudgulden.

Encyclopedie.

Kat, gulden met de.

Encyclopedie.

Löser.

Encyclopedie.

Mariengroschen.

Encyclopedie.

Muter.

Encyclopedie.

Reichstaler.
Encyclopedie.

Rijksdaalder.
Encyclopedie.

Tuimelaar
Encyclopedie.

1576-1648

De zg. Uniemunten van 1579.
Jaarboek voor Munt- en Penningkunde 70 (1983) 15-30.

Muntslag in Utrecht voor 1806.
Nog ongepubliceerde bijdrage voor
's Rijks Munt 1806-1994 eindred. A.A.J. Scheffers.

De Gulikse noodmunten van 1621: een hypothese.
De Beeldenaar 10 (1986) 364-366.

Twee brochures over inflatie uit de 17e eeuw.
De Beeldenaar 14 (1990) 56-61.

De daalder in Nederlandse geïllustreerde muntboeken.
Jaarboek voor Munt- en Penningkunde 74 (1987) 21-81.

Munten met de zg. Friese boer.
De Beeldenaar 11 (1987) 74-77.

1648-1806

Een particulier muntbedrijf [Enkhuizen].
Teylers Museum Magazijn 2.4 (herfst 1984) 3-5.

Reductie en stempeling van de schellingen 1692-1694.
Jaarboek voor Munt- en Penningkunde 75 (1988) 59-86.

Albertijn.
Encyclopedie.

Bankgeld.
Encyclopedie.

Brabants-Luikse gulden.
Encyclopedie.

Réformations.
Encyclopedie.

Zinna.
Encyclopedie.

koninkrijk

Bevrijdingsgeld.
Encyclopedie.

Duiten en centen.
Teylers Museum Magazijn 4.3 (zomer 1986) 8-9.

penningen

Penningen.
Teylers Museum Magazijn 2.3 (winter 1984) 11-12.

Een merkwaardige vredespenning [Vredespenning 1714].
Teylers Museum Magazijn 2.1 (lente, 1984) 7-8.
Tevens gepubliceerd in *De Beeldenaar* 8 (1984) 116-117.

Historische penningreeksen.
Teylers Museum Magazijn 3.2 (lente 1985) 9-11.

muntvondsten.

De Karolingische muntvondst Roermond.
Jaarboek voor Munt- en Penningkunde 72 (1985) 13-49.

Muntschat Venlo 1945.
Pronkstukken Venlo 650 jaar stad red. A.A.J.J. van Pinxteren
(Venlo 1993) 55-57.

Behandeling van muntvondsten.
De Beeldenaar 22 (1998) 69-73.

Coins from Dorestad, Hoogstraat O, II, — IV
Nog ongepubliceerde bijdragen voor W.A. van Es en W.J.H. Verwers *Excavations at Dorestad 4, Hoogstraat O, II — IV.*

recensies

A. Coekelberghs

Ordonnances monétaires de Philippe II de 1563 à 1598 (Brussel 1984)

De Beeldenaar 9 (1985) 27-28.

W.K. de Bruijn

De Nederlandse florijn in al zijn facetten (Bussum 1990)

De Beeldenaar 15 (1991) 362-364.

C.M. Haertle

Karolingische Münzfunde aus dem 9. Jahrhundert (Keulen/Weimar/Wenen 1997)

De Beeldenaar 22 (1999) 88-91.

A. Van Keymeulen

Munten van de Zuidelijke Nederlanden van Albrecht en Isabella tot Willem I (Brussel 1981)

Bijdrage en Mededelingen betreffende de Geschiedenis der Nederlanden 99 (1984) 499.

A. Pol

Schepen met geld. De handelsmunten van de VOC 1602-1799 ('s-Gravenhage/Leiden 1989)

Bijdragen en Mededelingen betreffende de Geschiedenis der Nederlanden 107 (1992) 222.

H. Van der Wee en E. Aerts

Vlaams-Brabantse muntstatistieken 1300-1506, I: De zilveren munten (Leuven 1980)

Bijdrage en Mededelingen betreffende de Geschiedenis der Nederlanden 100 (1985) 148.

E. Aerts en H. Van der Wee

Vlaams-Brabantse muntstatistieken II: De gouden munten (1380-1506) (Leuven 1985)

Bijdragen en Mededelingen betreffende de Geschiedenis der Nederlanden 102 (1987) 121-122.

3 lijst van artikelen over prof. dr H. Enno van Gelder

A.T. Puister

Dr. H. Enno van Gelder 25 jaar directeur KPK

De Geuzenpenning 25 (1975) 1-3

E.J. van Teeseling / K. Mol

In gesprek met dr. H. Enno van Gelder

Munt 69 6 (1975) nr 1, 3-9.

Dr. H. Enno van Gelder benoemd tot hoogleraar in de numismatiek

De Geuzenpenning 26 (1976) 44-45.

[J.P.A. van der Vin]

Prof. dr. H. Enno van Gelder 30 jaar directeur van het Koninklijk Penningka-

binet *De Beeldenaar* 3 (1979) nr 10, 23.

[J.P.A. van der Vin]

Van de redactie

De Beeldenaar 4 (1980) 81.

G. van der Meer

Bij de 65e verjaardag van prof. Dr. H. Enno van Gelder

Jaarboek voor Munt- en Penningkunde 67 (1980) 7-10.

A.N. Zadoks-Josephus Jitta

Ten geleide

De Beeldenaar 4 (1980) 82.

M. Scharloo

Dr. H. Enno van Gelder 80 jaar

De Beeldenaar 20 (1996) 195.

A.A.J. Scheffers

Prof. dr. H. Enno van Gelder 80 jaar

De Beeldenaar 21 (1997) 302-306.

[E.J.A. van Beek]

Gelder, Hendrik Enno van

Encyclopedie.

P. Berghaus

Hendrik Enno van Gelder 22.09.1916-7.3.1998

Nordisk Numismatisk Unions Medlemsblad (1998) 76-77.

G. van der Meer

In Memoriam prof. dr Hendrik Enno van Gelder

Jaarboek voor Munt- en Penningkunde 83 (1996) 1-7.

D. Purmer

In memoriam prof. dr. H. Enno van Gelder, Rotterdam 1916 — Zeist 1998

De Beeldenaar 22 (1998) 103-105.

M. Scharloo

In memoriam dr. H. Enno van Gelder

De Beeldenaar 22 (1998) 99-102

M. Scharloo

H. Enno van Gelder 1916-1998

Compte rendu 45 (1998) 60-62.